Ekonomika III. ročník

012_Ekonomická rovnováha + Ekonomický růst + Hospodářský cyklus

Ekonomická rovnováha

- V tržním hospodářství má **převažující vliv vztah agregátní nabídky a agregátní poptávky**.

- Ekonomika státu se **snaží dostat do stavu rovnováhy**, protože **tento stav je nejefektivnější** – tuto **tendenci je třeba podporovat aktivní hospodářskou politikou státu**.

- Aktivní hospodářskou politikou se stát snaží **odvrátit obě nežádoucí tržní situace**:
  - **převis agregátní poptávky**
  - **převis agregátní nabídky**

Převis agregátní poptávky

- Převis agregátní poptávky je situací, kdy **poptávající mají více peněz, než je na trhu zboží**.

- Jak k takové ekonomicky nezdravé situaci může dojít?
  - **inflačním znehodnocením peněz** („připsání nul na bankovkách“)
  - **poptávající si půjčili a chtějí spotřebovávat na dluh** (dluh* = domácnosti, firmy či stát vlastně dopředu utrácejí své budoucí příjmy)

- I když tento **stav může krátkodobě stimulovat rozvoj ekonomiky** (firmy budou mít zakázky), ze **střednědobého a dlouhodobého pohledu** může tento stav **přerůst v předlužení a finanční krach**.

- ***Dluh**** *označuje* ***to, co je někdo někomu povinen vyrovnat****. Je to* ***předmět vztahu mezi věřitelem a dlužníkem****, který zahrnuje oprávnění věřitele a povinnost dlužníka,* ***aby dluh vyrovnal.***

- *Z hlediska věřitele se tento vztah označuje jako* ***pohledávka****: to znamená, že pohledávka je oprávnění věřitele požadovat od dlužníka vyrovnání dluhu, tedy takzvané* ***plnění****.*

- *Je-li dlužník v prodlení, opožděním platby a podobně,* ***mění se pohledávka na nárok****.*

- ***Slovo dluh*** *se však používá i* ***jako metafora*** *v širším smyslu* ***jakéhokoli závazku****, který je někdo povinen vyrovnat.*

Dluhové desatero

*1) Kupujte to, **co skutečně potřebujete** (např. na ochranu a péči o zdraví, nebo na zboží a služby, které budete užívat i po zaplacení poslední splátky).*

*2) Nezapomeňte, že **značka a vzhled** často tvoří polovinu ceny.*

*3) Někdy může být výhodnější **si půjčit od banky** i přesto, že vyřízení trvá někdy déle.*

*4) Pokud je v reklamě uveden úrok, zpravidla **Vy budete splácet větší**.*

*5) Zjistěte si **všechny poplatky a smluvní pokuty** – budete schopni splácet?*

*6) Po odečtení všech životních nákladů a splátek by Vám **mělo zbýt ještě 20 %.***

*7) Smlouvu čtěte i se **smluvními podmínkami** a nepodepisujte, pokud je psána **drobným písmem** nebo jsou v ní slova, kterým **nerozumíte**.*

*8) Nepodepisujte smlouvu, pokud je podmínkou **povolení inkasa na vašem účtu** nebo obsahuje **nevyplněnou směnku**, kterou může později věřitel vyplnit.*

*9) Neberte si žádnou půjčku ani nákup na splátky, **pokud ručíte za půjčku známému**, jehož finanční situaci neznáte dobře.*

*10) Mějte **dluhy pod kontrolou** (informace na www.obcanskeporadny.cz)*

Směnka je úvěrový cenný papír, obsahující zákonem přesně stanovené údaje, **ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává majiteli směnky nesporné právo požadovat ve stanovenou dobu stanovenou částku**. **Konkrétní forma naopak stanovena není**: při splnění faktických náležitostí platí i směnka na pivním tácku.

V ..... dne .....
(místo a datum vystavení, měsíc slovy)

Za tuto směnku zaplatím dne ..... na řad .....
(údaj splatnosti, měsíc slovy) (jméno a adresa)

částku ..... korun českých
(částka číslem i slovy)

Splatno v ..... u .....
(místo placení) (domicil)

Výstavce .....
(jméno/firma a adresa)

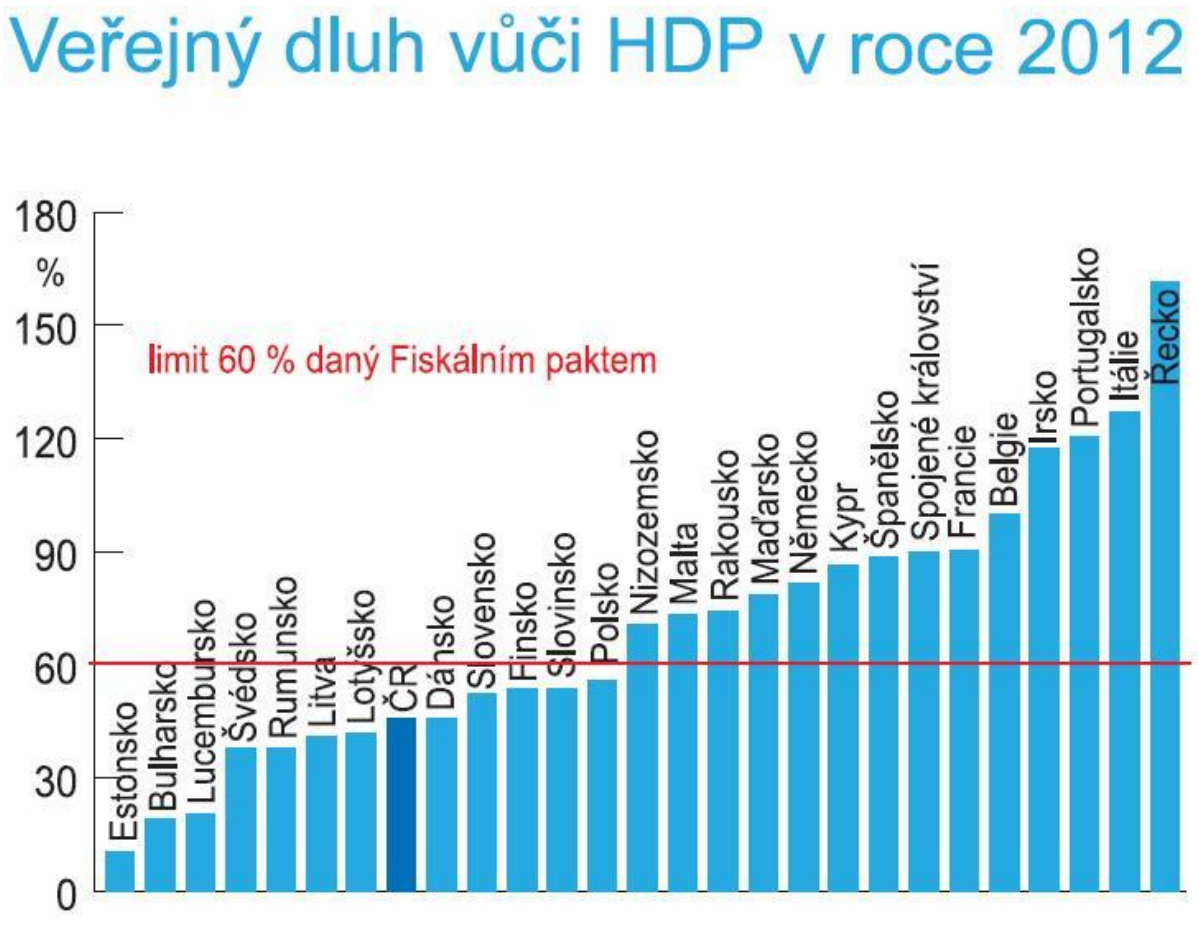
.....
(podpis)

- **Křesťanství – podobenství – hřích/dluh – vykoupení**

- ***Z knihy Tomáše Sedláčka: Ekonomie dobra a zla***

- **Diskuse o přijatelnosti či nepřijatelnosti schodku (dluhu)** státního rozpočtu jsou takřka **věčným tématem makroekonomů a politiků –** viz současnost v ČR:
  - **Snižovat schodek za každou cenu?**
  - **Má se prosadit zákon o vyrovnaném státním rozpočtu?**
  - **Má stát tzv. „nalít“ peníze do ekonomiky?**
  - **Jaká výše schodku je pro ekonomiku ještě přijatelná?**
  - **Do čeho investovat v případě schodkového financování?**
  - **…**

Od 1. 1. 2013 platí Smlouva o stabilitě koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii , běžně nazývaná **fiskální pakt**. Hlavním cílem této mezivládní smlouvy je zajistit stabilitu eurozóny. Požaduje, aby státy, které se připojí, do 1 roku od vstupu v platnost přijaly právní předpis, že schodek státního rozpočtu nepřesáhne 0,5 % HDP.

Země, s dluhem přes 60 % HDP, pak musí snižovat jeho výši minimálně o 5 % ročně.

Podmínkou, aby smlouva vstoupila v platnost v lednu 2013, byla její ratifikace alespoň 12 zeměmi eurozóny.

Převis agregátní nabídky

- **Hospodářství vyprodukovalo více zboží, než je schopno spotřebovat.**

- **Jaké řešení použít?**
  - pokud firmy vyprodukovaly zboží natolik efektivně, že je konkurenceschopné v mezinárodním měřítku, **mohou ho vyvézt a vydělat na něm**
  - **pokud nevyvezou**, nastává útlum výroby až krach firmy - roste nezaměstnanost - klesají daňové výnosy státu – dále klesá agregátní poptávka … **hovoříme o tzv. hospodářské krizi z nadvýroby**

Hospodářský cyklus

- Z praxe víme, že **ekonomické dění** ve společnosti **je ve znamení neustálých změn.**

- **Základní tendence dosažení ekonomické rovnováhy** je dosahována **posloupností dílčích nerovnováh** = mluvíme o **tzv. cyklickém vývoji hospodářství.**

- **Cykličnost vývoje** ekonomik se netýká jen dění uvnitř jednotlivých států, ale **zasahuje ekonomiku jako celek** např. v případě velkých hospodářských **krizí z let 1929-33 nebo 2008-10**.

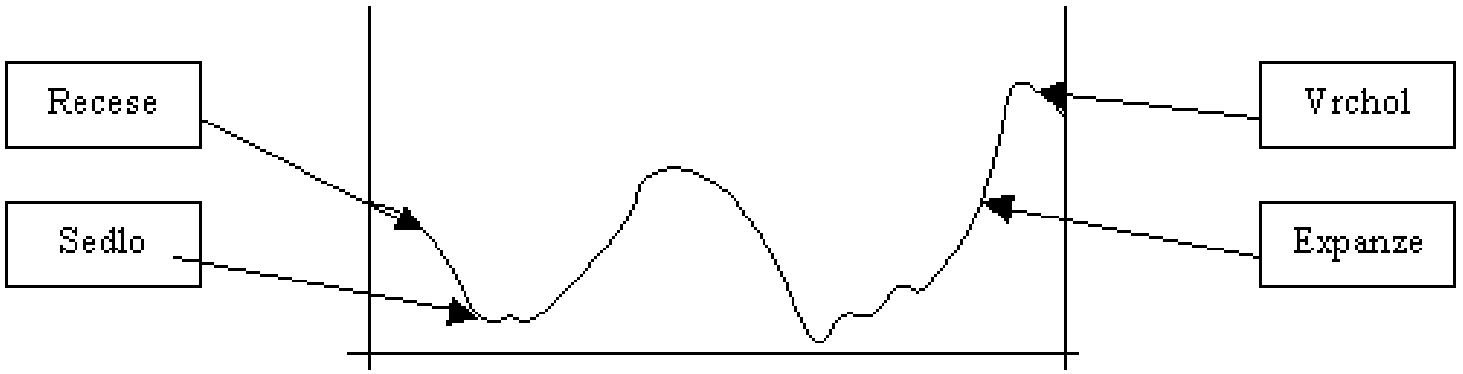
- Teoreticky lze hospodářský cyklus popsat jako posloupnost 4 fází:
  - **expanze (konjunktura)** = domácnostem a firmám se daří, rostou zisky, platy i spotřeba, stát dostává více daní a může ví investovat
  - **vrchol (převis nabídky nad poptávkou**) = firmy sice ještě stále produkují naplno, ovšem poptávka už začíná zaostávat
  - **krize (recese, deprese)** = zabrždění poptávky, firmy krachují, roste nezaměstnanost, lidé mají existenční problémy a ti co mají práci spíše spoří než utrácejí, což krizi dále prohlubuje
  - **sedlo (dno, vyrovnání a oživení nabídky a poptávky)** = poptávka nikdy neklesne na nulu. Firmy minimalizovaly své náklady a ceny – ty které přežijí se dostanou se svou nabídkou do souladu s poptávkou. Pokud tyto konkurenceschopné firmy zachytí oživení poptávky, začínají se znovu rozvíjet, nabírají nové zaměstnance, domácnosti mají vyšší příjmy … nová expanze

Politici rádi mluví o dosažení dna (a tedy příslibu naděje na expanzi), ale nikdo z nich neví, kde se nachází. Jen se to občas někomu podaří odhadnout!

- **Průběh cyklů** je **nepravidelný** a je **rozdílná i jejich délka.**

- **Tendence** (směřování) **k cyklickému vývoji ekonomiky** je však **zákonitá.**

Graf 1: Hospodářský cyklus

- Existuje **mnoho teorií, které se snaží vysvětlovat zákonitosti hospodářských cyklů** (vliv válek, klimatu, vnitřní společensko politické vlivy) …

- Jednou z nich je **tzv. teorie politického hospodářského cyklu** = volení zástupci obyvatel mohou díky svým aktivním zásahům **manipulovat s ekonomikou tak, aby podpořili své volební výsledky**. Obvykle to znamená, že po volbách se zavede tuhý úsporný hospodářský režim a zhruba rok před volbami se naopak začne „rozdávat“.

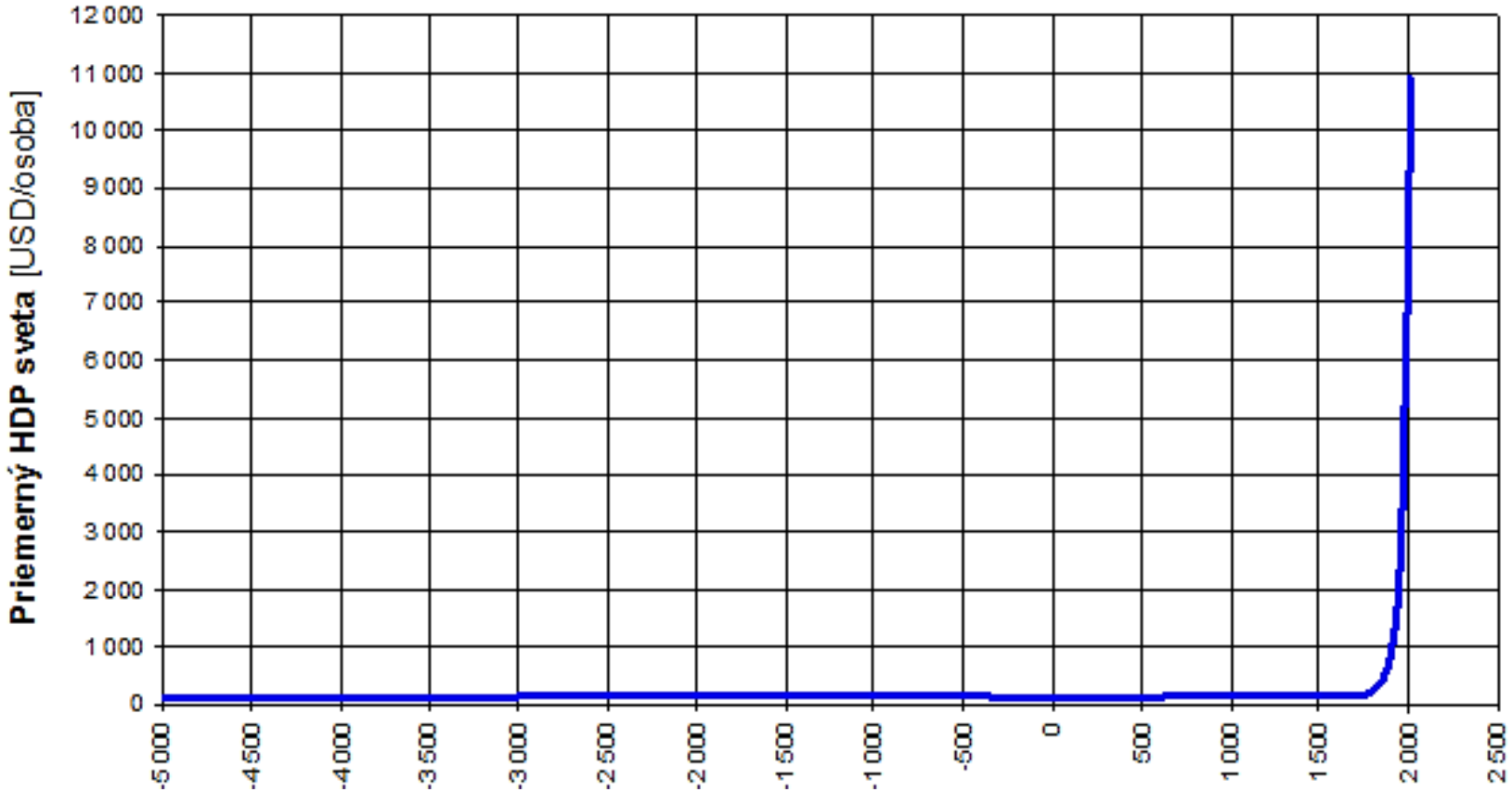
- **Problém je, že máme téměř pořád před nějakými volbami!!!**
  - poslanecká sněmovna (řádné i předčasné volby), senát, komunální, krajské, Evropský parlament **… pokušení politiků zasahovat je tedy pochopitelně veliké!**

Ekonomický růst

- Za další ekonomickou zákonitost je považována i **tendence k dlouhodobému hospodářskému růstu**.

- Mezi hlavní zdroje ekonomického růstu (růstu HDP) patří:
  - růst výrobních faktorů (zejména práce a kapitál),
  - růst celkové produktivity výrobních faktorů - vzdělání, inovace, technologie, vědecký pokrok apod.

Historický vývoj HDP sveta

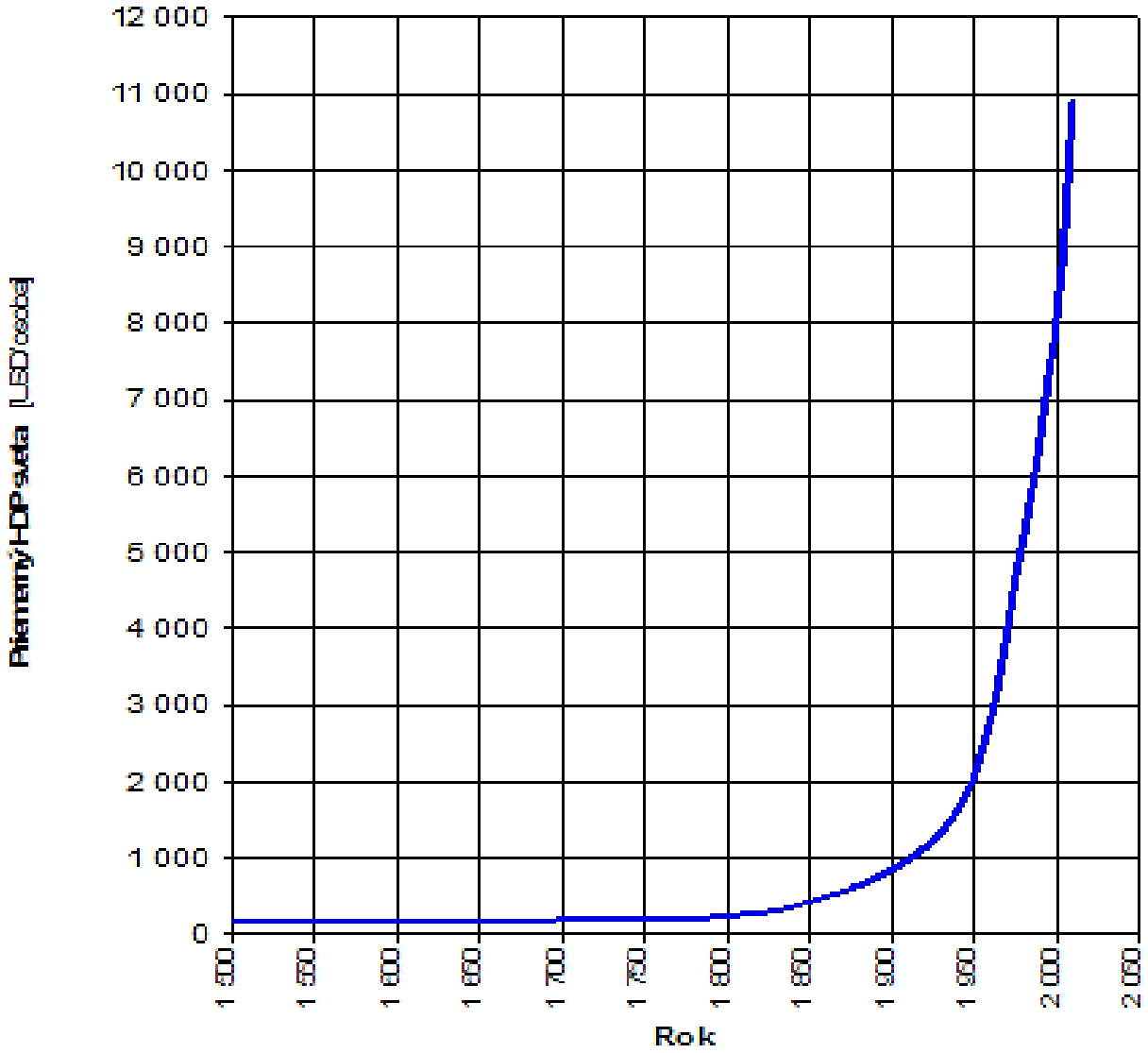

Bída provázela lidstvo od úsvitu jeho dějin. Až v posledních cca 200 letech došlo k ohromnému zvýšení bohatství = hospodářskému růstu.

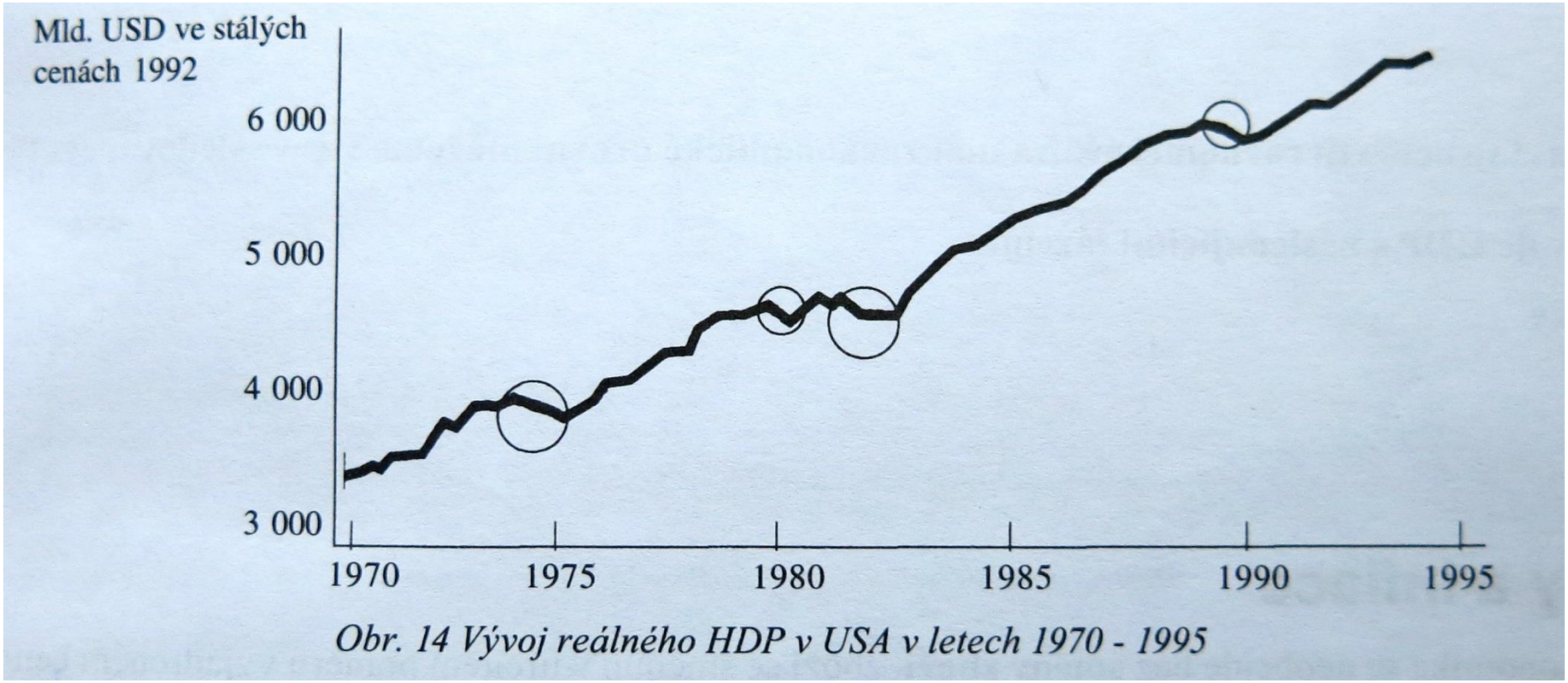
HDP světa se v tomto období zvýšil skoro 60 – násobně.

Na přelomu 18. a 19.st. se podařilo prosadit a zákony garantovat ekonomickou svobodu, jako základní podmínku fungování tržní ekonomiky – kapitalismu.

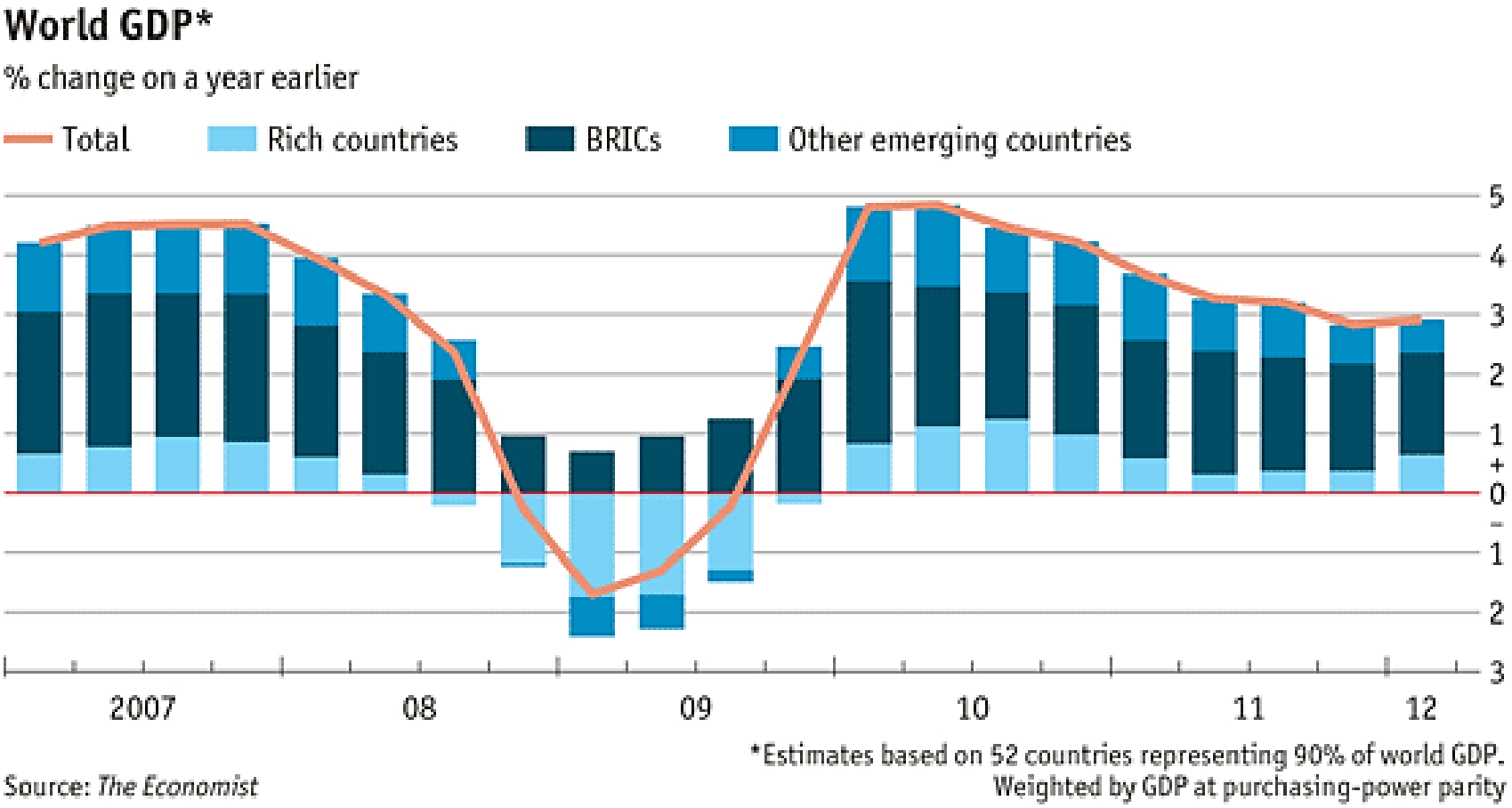
Obr.č.2: **Historický vývoj HDP sveta**
za posledných 500 rokov

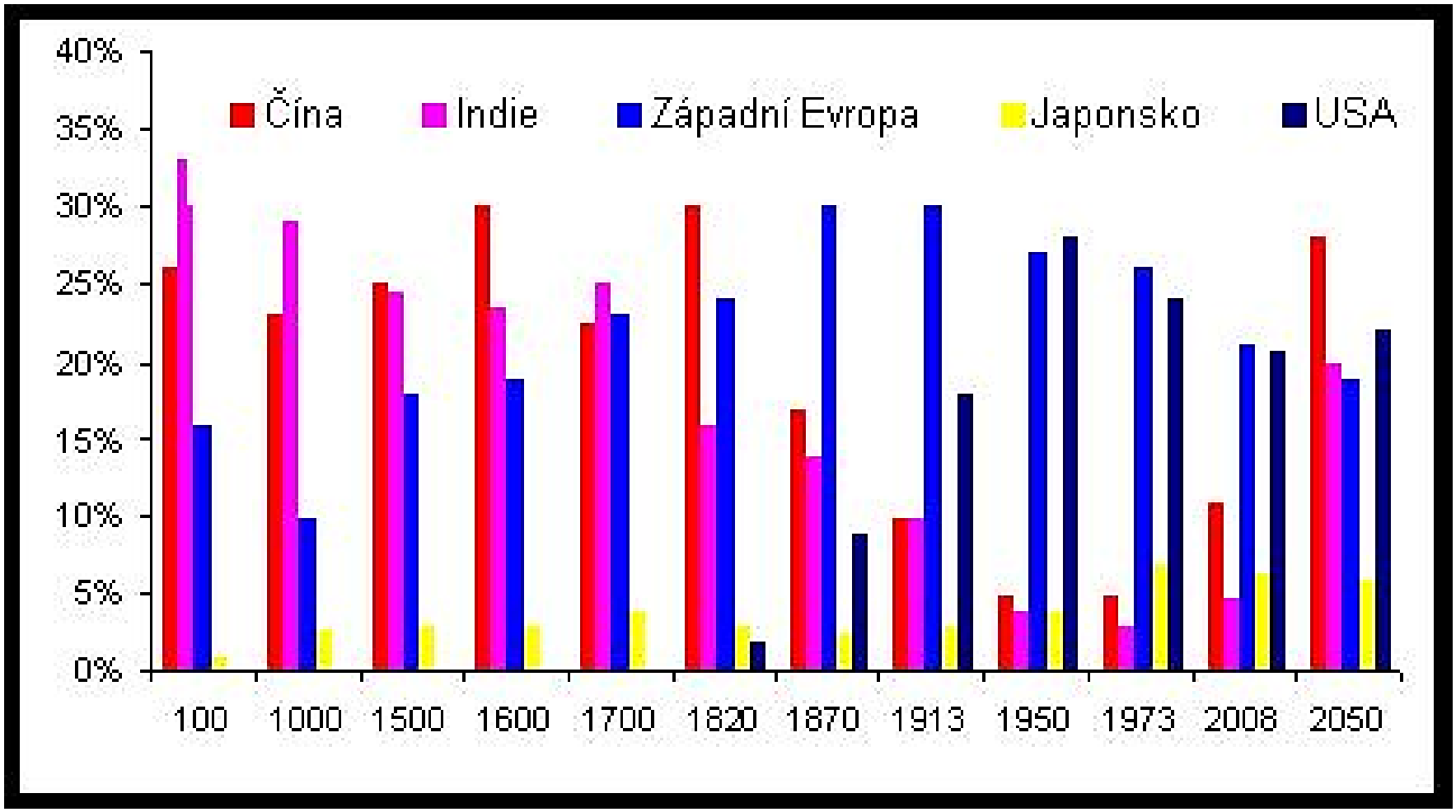
Vývoj reálného HDP v USA v letech 1970-1995

Obr. 14 Vývoj reálného HDP v USA v letech 1970 - 1995

Graf naznačuje zdroje růstu světového HDP z posledních let. Růst je tažen rozvojovými zeměmi a především zeměmi BRICS. Bohaté země přestávají být centry ekonomického růstu.

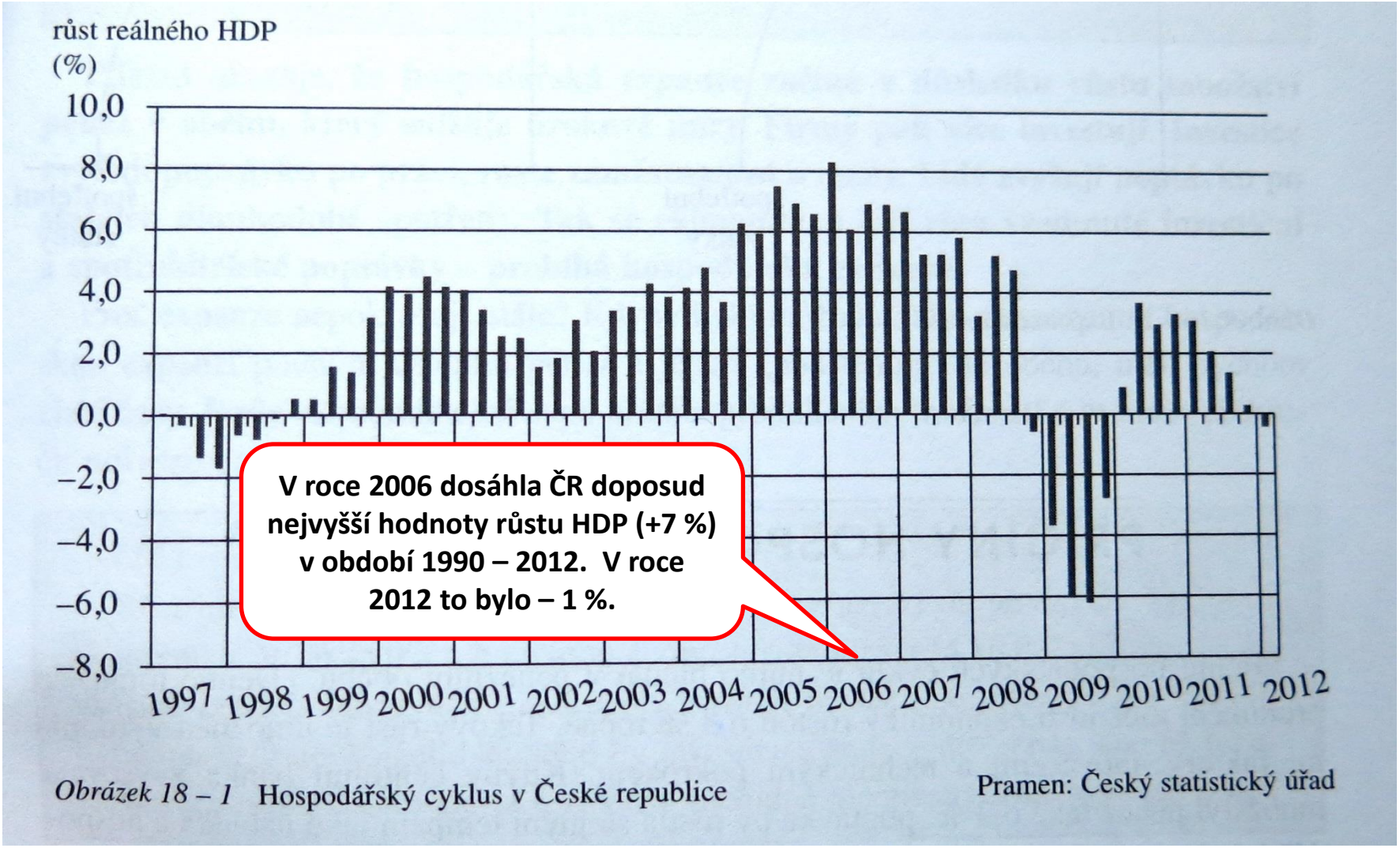
Odhad ekonomického růstu ukazuje, že Čína svým hrubým domácím produktem za necelých 20 let předčí USA. Z pohledu mnoha Američanů se to jeví jako nebezpečné podkopání právem získaného západního (či dokonce amerického) prvenství. Z pohledu Číňanů se jedná o návrat k přirozenému stavu věcí – stačí se podívat na hospodářský rozvoj posledních 2000 let.

- ***HDP lze rovněž zvýšit prostřednictvím vládních výdajů**. Nijak zvlášť přitom nezáleží na tom, na co jsou tyto výdaje určeny.* ***Mimořádně dobře se v tomto směru osvědčily války.***

- *Nikdy nerostl hrubý domácí produkt Velké Británie tak rychle jako v roce 1917, kdy poskočil o více než 26 % = tanky, strojní pušky a bojové otravné plyny.*
- *Rok 1940, kdy se odehrávala bitva o Anglii, přinesl rovněž 26% růst HDP = výroba hurricanů a spitfirů.*

- *Není ovšem třeba zdůrazňovat, že válčit kvůli růstu hrubého domácího produktu by bylo poněkud samoúčelné – tím spíše, že tak vysoký růst HDP není přirozený. Cenou za nepřiměřeně vysoký růst je inflace, následná hluboká deprese, nezaměstnanost, anebo všechno dohromady.*

Hospodářský cyklus v ČR 1997-2011

Obrázek 18 – 1 Hospodářský cyklus v České republice

Pramen: Český statistický úřad

Otázky:

1. Které nežádoucí tržní situace se stát snaží odvracet aktivní hospodářskou politikou?
2. Jak může dojít k převisu agregátní poptávky?
3. Jaké jsou pozitivní a negativní dopady převisu agregátní poptávky?
4. Vysvětlete, co je to dluh?
5. V jaké situci se mění pohledávka v nárok?
6. Proč státy za určitých podmínek vykupují za peníze nás všech gigantické dluhy bank – tedy platí dluhy soukromých společností?
7. V jaké souvislosti je v rámci křesťanství vnímán dluh?
8. Co je to tzv. fiskální pakt?
9. Uveďte výši veřejného dluhu ČR vůči HDP.
10. Uveďte tři nejzadluženější země EU.
11. Co je to převis agregátní nabídky?
12. Jaká řešení má k dispozici firma postižená převisem agregátní nabídky?
13. V jaké situaci mluvíme o krizi z nadvýroby?
14. Vyjmenute fáze hospodářského cyklu.
15. Expanze v hospodářském cyklu.
16. Vrchol v hospodářském cyklu.
17. Krize v hospodářském cyklu.
18. Sedlo v hospodářském cyklu.

Otázky:

19. Co platí obecně o průběhu a délce hospodářských cyklů?
20. Vysvětlete tzv. teorii politického hospodářského cyklu.
21. Co způsobilo, že na přelomu 18. a 19.st. odstartoval dlouhodobý ekonomický růst světa?
22. Zdrojem růstu světového HDP jsou v posledních letech ……..
23. Ve kterém období byl podíl západní Evropy na světovém HDP největší?
24. Ve kterém období byl podíl Číny na světovém HDP nejmenší?
25. Jaký hospodářský růst provázel lidstvo po většinu jeho dějin?
26. Ve kterém roce v období 1990 – 2012 dosáhla ČR největšího růstu HDP a kolik to bylo?

Zdroje:

- Švarcová, J. a kol. Ekonomie – stručný přehled, 2012/2013. Zlín, CEED 2011
- Holman R., Pospíchalová D., Úvod do ekonomie pro střední školy. Praha, C. H. Beck 2012
- http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/dluhove-desatero
- http://www.miras.cz/seminarky/makroekonomie-03-hospodarsky-cyklus.php
- http://www.akcie.cz/odborne-clanky/41264-hospodarsky-rust-a-vynosy-cennych-papiru
- http://www.klubinvestoru.com/cs/article/1168-vikendove-grafy-bongoland-a-implodujici-blackberry
- http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/hana-brixi.php?itemid=5963
- http://rakuskaskola.sk/
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Dluh
- http://www.investicniweb.cz/2013/3/12/jak-daleko-maji-evropske-zeme-k-60-hranici-verejneho-zadluzeni/
- http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/analyza/v-eu-zacal-platit-fiskalni-pakt-zatim-se-tyka-15-zemi-010506